

הג השבועות

פרשת יתרו

חדש

עוצם חיבת וחשק השי"ת בישראל

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי: (שמות יט, א)

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי וְגו'. הנה למה שקדם מעולם חיבתו יתברך בישראל, וגדל חשקו לתת להם ארוסתם זאת התורה, תקשה למה נתעבד ה' מתת התורה עד חודש השלישי, כי מן סימני האהבה היא שלא יתעבד חושק מצא לחשוקתו. ואם לא הדר, הלא מנינו (סנהדרין נה) שאפילו לאליעזר עבד אברהם קפאה לו הארץ בלכתו לקחת אשה ליצחק, ומכל שכן וקל וחומר לחתונה נשיאת ראש, כי תקפוצ הארץ וגם השמים אם יטרכו לה. אשר על כן בא הקדוש ברוך הוא ונתן אמתלא לדבר, כי לא מיעוט החשק הוא הסובב אלא לכך הכשרת החתן, כי לא היו ישראל ראויים לכך שהיו בארץ הטמאה והיו לנדה ביניהם, והולכנו לספור ספירת טהרתם שבע שבתות, כדרך שבעה נקיים אשר נזהר לזכרה (זוהר ח"ג נא):

והוא אומרו לצאת בני ישראל, פירוש לסיבת יציאתם מארץ מצרים, הוא הסובב עכבת הדבר עד החודש השלישי, והראיה כי כשקרבנו ימי הכשרתם, זו ביום נסעו זו ביום באו. והוא אומרו **ביום הזה** פירוש שנסעו, זו ביום באו, וכן הוצא לדבריהם ז"ל (שבת פז: ורש"י עט) שזו שנסעו זו באו:

והצצתי צענין ואראה עולם חשקו יתברך בישראל שניכרת מתוך מעשיו, בהעיר למה הטריחם ה' בדרך עד החדש השלישי, ואם לסיבה שכתבנו, עדיין תקשה שהיה לו לקפוצ הארץ ולהגיע למדבר סיני זו ביום, ואם יתעבדו עד ספור שבעה שבעות ויהיה זמן הכושר כנוצר. אכן זה יגיד עולם חשק נתינת התורה לישראל, כי לגדל חשקו ברוך הוא בהם לא ראה להציאם ולהתעבד זמן ארוך בלא חתונה בבית חתנות, ולזה היה ממעיט הימים בריחוק מקום, ותקח לך שיעורן של דברים מחשוק וחשוקתו, כי לא יטער בעכבתו מצוא אליה כל זמן שלא הגיעו עת דודים ועדיין לא עלתה כלה לחופתה, אשר לא כן בעת כלה

קבלת התורה - יום המקווה לכל הבריא

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי: (שמות יט, א-ב)

הזה באו וגו', הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק, ושמחו שמים וארץ, כי זה הוא תכלית הבריאה ותקוה, ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים:

שלשה עיקרי ההכנה לקבלת התורה

עוד יראה, בהעיר עוד אומרו **ויבאו מדבר סיני,** והלא כבר אמר בכתוב שכלפניו באו מדבר סיני. עוד לריך לדעת למה

הואך לומר ויחנו במדבר, הלא מובן הוא הדבר כי במקום ביאתם חנו:

אבן כוונת הכתוב הוא להקדים שלשה ענינים, הם עקרי ההכנה לקבלת התורה, שצאמנעו נחלה ה' להנחילם נחלת שדי, היא תורתנו הנעימה:

הראשון הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשך המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שיזכרנה ה' לתורה, ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה, דכתיב (במדבר יט ז) זאת הפורה אדם פי ימות וגו' ודרשו ז"ל (שבת פג:) ואמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות בזהל אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה, אמר ריש לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות בזהל (וכו'). כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתה לומר 'עסק התורה' השתדלות התורה' (עיי' אבות פ"ג מ"ב; זוהר הקדמה יב) ורבים כמוהו. ועיין מה שפירשתי בספרי חפץ ה' שחברתי על קצת ממסכתות הש"ס בקטנותי במאמר רבותינו ז"ל (שם פח):

למיימינים זה כו', ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול. וכנגד זו אמר הכתוב ויסעו מרפידים, לא בא להודיע מקום שממנו נסעו, שחס כן היה לו להקדימו קודם תחנותם, אלא נכתבין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים, כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל (סנהדרין קו). בפסוק (לעיל יח ח) ויִלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיוֹן יָדָיו, עד כאן. והן עתה נסעו מבחינה זו, והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומרו ויבואו **מדבר סיני**:

וענין שני, הוא השפלות והענוה, כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומסיר עצמו כמדבר (עירובין נד.), וכנגד זה אמר ויחנו במדבר פירוש לשון שפלות וענוה, כמדבר שהכל דורכים עליו:

וענין שלישי, הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם ותמים, לא שיהיו בד בבד, שעליהם אמר הכתוב (ירמיה נ לו) חֲכָם כָּל הַבָּדִים (תענית ז), אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראוים לקבלת התורה:

נתינת התורה היה בב' אופנים, באהבה וביראה

ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו יי מן ההר לאמר בזה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי: (שמות יט, ג-ז)

שמא קורבתו לבזר וחיבתו לא יקפיד עליו על זה, כמנהג וסדר הרגיל בין הגזרים. ולהשכיח צענין ממשה אתה למד, כי לכל רוב קורבתו וחיבתו עם ה' שגג ודבר אליו (לעיל ד יג) שֶׁלֹא נָא בִּיד תִּשָּׁלַח, למה הרעתה וגו' (ה כב), לֹא הִלַּכְתָּ וגו' (שם כג), וזה היה סיבה גדול קריבתו לפני ה' נתקררה היראה, כי פשיטא שאדם אחר כשל לא יהיה קרב כל כך תפול עליו אימתה ופחד. והנה האדון ה' נבאות לא כן יחשוב, כמו שאמר הכתוב (דברים י יח) אֲשֶׁר לֹא יֵאָסֶה פָּנִים וְלֹא וגו', ויקפיד אדרכה ביותר על אהבו, ליסרו בתוספת מרובה על עובדו אפילו פעם אחת, ואפילו על הקלה שבתלים, כאומרו (תהלים נ ג) וסִבִּיבוּ נִשְׁעָהָ מֵאֵל ואמרו ז"ל (יבמות קכא:) שמדקדק עם חסידיו כחוט השערה:

ואשר על כן צעת נתינת התורה חשב ה' מחשבות טובות להועיל בקבלת התורה, ולפניו שני דרכים, א' לדבר דברי אהבה וחיבה, ויש בזה תכלית דבר טוב כשיקבלו מאהבה שקל הקודש כפול הוא בשכרם, ויש בזה דבר אחר כי העושה מאהבה לפעמים לא ידקדק בפרט אחד מהתורה, כדרך האב עם בנו המגעגעו והמשעשעו, כיון שאין עליו בחינת המורא. מה שאין כן כשתהיה קבלת התורה מחמת יראה, מדרך הירא לפחד על דקדוק אחד כעבד מרבו, ונמצא תמיד עומד לשמור עץ החיים, וכן הוא בדבריהם ז"ל (ירושלמי ברכות; סוטה פ"ה ה"ה). ודרך שני הוא לדבר דברים קשים, כמלך שגוזר על עבדו בזריקת מרה ואימת מלכות, ויש בזה תכלית טוב שלא יזלזלו באתת מכל מלת התורה, ואפילו אקראי ועראי, אלא שמגיעם מחלית שכל משכר המגיעם בעשותם מאהבה:

בזה תאמר וגו' אתם ראיתם וגו'. כריך לדעת למה כפל **תאמר וגו' ותגיד וגו'.** ורבותינו ז"ל אמרו (שמו"ר כח ב) בית יעקב הם הגשים - ולהם יאמר מענה רך, ולבני ישראל - דברים קשים כגידים. וקשה הלא לא מצינו שאמר ה' בדבריו שני מיני שליחות, אלא לשון אחד לכולם יחד אנשים וגשים, אם הם קשים יחד ישמעוהו, ואם הם רכים יחד ישמעוהו. ואין לומר שכשידבר משה ישנה מענה לשון מסדר הגדר חס ושלום, כי הלא תמצא כי בסוף דברי ה' אמר אליו (פסוק ו) הִלָּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ואמרו ז"ל (ה"ט) וזה לשונם: 'לא פחות ולא יותר'. ולכשנאמר כי כוונת אומרו **אל בני ישראל** הוא על האנשים, יחסר דרך אשר ידבר בו לנשים. גם אין אני רואה דברים קשים בדברי ה' לאנשים, אלא דברים המחיים את הנפש:

אבן כוונת דברי ה' הוא על זה הדרך, וקודם אקדים המושג אצלינו מכל התורה, כי האדון אלהי ישראל מדותיו הם להטיב, ויותר מחשק המהבב חשקו להטיב, וזה לגודל הפלגת בחינת טובו, ויותר מהמה לבני ישראל, ומתחכם הוא יתבדל להרבות שכרנו וטובתנו כי זה הוא אשר יחפץ ה'. והנה מצינו לו שגילה דעתו, כי שכל המקיים תורת ה' ומדותיו מיראה הוא מחלה מהעושה מאהבה, משני כתובים הבאים בהודעת שכל המדות, באחד אמר (דברים יט) לִלְקָח דֹּר, ובאחד אמר (לקחון כ ו) לִלְקָחִים, ודקדק (סוטה לא) בשך האלף שהוא השומר מיראה ושך האלפים שהוא לעושה מאהבה:

והנה יש בבחינת האהבה דבר גורם רעה, כי לא תספיק לבעליה להשמר בתמידות לכל עבוד איזה פעם באקראי, כי יאמר

פניני וחידושי אור החיים הק'

ענינים של פסקה זוהמתן

והייתם לי סגולה וגו' (שמות יט, כ; פרשת יתרו). **עוד** ירמוז למה שאמרו ז"ל (שבת קמ"ו) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, וזו היא סגולתן מכל העמים שלא פסקה זוהמתן:

*

זאת חקת התורה וגו' (מזכיר יט, כ; פרשת חוקת). **והנה** ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגוים, הוא באמצעות קבלת התורה, שזולת זה הנה ככל הגוים בית ישראל. ומעתה טעמנו צוף דבש אמרי אל במה שאמר **זאת חקת התורה**, פירוש חקה זו של הטומאה ותנאי טהרתה, תסובב מהתורה, כי על ידי שקבלו התורה נעשו עם בני ישראל דבר שהרוחנים השפלים תאבים להדבק בהם, להיותם חטיבה של קדושה עליונה בחייהם גם במותם: ...

*

והם תבנו לרגלך (דברים לג, ג; פרשת ברכה). **פירוש** כאומרו ז"ל (שבת קמ"ו) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתם, וזה היה מצד מה ש**תוכו**, פירוש נתמרקו, על ידי כח הדיבור המופלא ששמעו דברי האלהים, ואמרו ז"ל (שבת פ"ח) שיצאה נשמתם כרמוז בפסוק (שה"ש ה' ו) נפשי יצאה בדברו, ובזה פסקה זוהמתם. מה שאין כן הגרים, שהגם שיתקבלו כאחד שבטי ישראל, לא פסקה זוהמא מהם כידוע מדבריהם (זוהר ח"ג י"ד):

קבלת הארץ הוא ע"מ קבלת התורה

בהר סיני וגו' (ויקרא כה, א; פרשת בהר). **ואולי** כי לצד שהזכיר מתנת הארץ דכתיב (פס' כ) **אשר אני נותן**, דקדק לומר **בהר סיני**, לומר כי מחמת הר סיני פירוש מה שקיבלו בו, היא שנגמרה המתנה, שעל מנת תורה נתן ה' את הארץ:

ע"י קבלת התורה היה ראוי כל עולם הזה להשראת השכינה

(מזכיר ה, טו; פרשת נשא). **וצריך** להעיר אופן בלימודים אלו, כי הטבת ישראל כשעמדו על הר סיני והכשרתם, היה גם כן ראוי להשרות שכינתו יתברך בארץ, ומלאה הארץ דעה, ודירת ה' בתחתונים כבעליונים ויתעלה מקומנו זה, כי המעלה והירידה תלויה בקרבתם לפני ה'. [עיי"ש ההמשך שע"י העגל חזר הכיעור לכמות שהיה וכו']:

זכירת מעמד הר סיני - כדי שישב לדרך התורה

וידעתם היום והשבת אל לבבך וגו' (דברים ז, לט; פרשת ואתחנן). **[ביאור ט']** על דרך אומרו ז"ל (שבת פ"ח) בפסוק (בראשית א' לא) ויהי ערב וגו' יום הששי, שהתנה ה' עם מעשה בראשית על יום מתן תורה וכו'. והוא מה שרמז באומרו **וידעתם היום**, פירוש היום הנכבד שנגלה על הר סיני, מה נורא מעשיו, ושעליו בא התנאי עם העולם. ובזה תשיב לבבך לדרך התורה:

ע"י סיפור יציאת מצרים מגיעים לאמונה ב'אנכי'

וילמען תספר וכו' וידעתם כי אני יי' (שמות י, כ; פרשת בא). **ותכלית** המכוון בסיפור הוא, **וידעתם כי אני ה'** ואין עוד, ותכזיבו האמונות זולת זה. וכן תמצא כשדבר אתנו ה' ברוך הוא בהר סיני, פתח דבריו יתברך אמר (שמות כ' ג) **אנכי ה' אלהיך**, וזה לך האות **אשר הוצאתיך מארץ מצרים**, והוא שהקדים דבריו כאן ואמר **וידעתם כי אני ה'**, כי יכירו בזה בחוש הראות צדק האמונה, מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם. ברור אשר כן עשה לנו:

אשר על כן נתחכם ה' לזוות בשני אופנים, בדרך אהבה ודרך שררה והפחדה, ואמר גם שניהם צמתק לשון לדיק בנושא אחד, והוא מה שהתחיל לומר **בה תאמר** על זה הדרך, **בה** פירוש כסדר זה שאני אומר לך **תאמר לבית יעקב, ותגיד וגו'** פירוש יס כן אמירה רכה שהיא לך אהבה וחיבה, **ותגיד** פירוש יס כן דברים קשים כגידים שהוא לך הפחדה ויראה:

ורקדק לומר בית יעקב באמירה **ובני ישראל** בקושי, לומר חלק החסר לכל אחד משניהם על זה הדרך, כי בית יעקב הם מדרגה הקטנה שבאומותנו הקדושה, אשר לא ישיגו עצור ה' מאהבה אלא מיראה, לזה המורה להם שצריכין להוסיף עצור מאהבה הרמוזה באמירה רכה כנזכר. ולבני ישראל שהם מדרגה הנבחרת והמעולה אשר ישיגו בחינת האהבה, אמר כנגדם **ותגיד**, שלא יספיק להם בחינת האהבה לבני פרט אחד, וצריכין הם ליראה ולהאבה מטעם שכתבנו. נמצאת אומר כי טובים השנים, ולורך בהם לקיום התורה, ולריך כל איש מישראל לקנות שניהם אהבה ויראה, ושניהם יחד אמרם אל עליון בנעימות דבריו, באומרו **אתם ראיתם אשר עשיתי וגו'** כאשר אבאר בסמוך בעזרת השם. ודברי רבותינו ז"ל שאמרו (מכילתא) אלו הנשים ואלו האנשים הם דרך דרך:

{ד} אתם ראיתם וגו'. אריך לזעזע כוונת אל עליון במה שקדקדק לומר **אשר עשיתי למצרים**, שיותר היה לו לומר **אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים**, שהוא עיקר הדבר להתחייב להשתעבד, ולחזק אמריו על כל אשר גמלם ה'. ואם להזכיר נפלאותיו, הרי הם רשומים באומרו **אשר הוצאתי מארץ מצרים**, וידוע הוא כי לא הוציאם אלא באמצעות המסות הגדולות:

והנה לפי מה שפירשנו כי יכוין ה' לשני דברים שהם בחינת האהבה ובחינת היראה, לזה רשם ה' שניהם במאמר זה. היראה באומרו **אשר עשיתי למצרים** פירוש אשר יסורי יסורי נקמה למאמץ עשות מאמרי, כמה מכות רעות באין מספר, על אשר מאן עשות מצותי לשלוח אתכם, והיה הדבר הזה לכם לאות לעובר על מצותי, כי אתנקם ממנו ביסורי נקמה וזכות רבות, כאשר ראיתם, וקחו מוסר. ונתכוין ה' לרמוז להם שהם בגדר זה עצמו של המצרים, אם ימאנו לשמוע אל התורה ואל המצות, וזו בחינת היראה יראת העונש. גם יס בנשמע מאמר **אשר עשיתי** יראת הרוממות בכל הנפלאות והאותות והמופתים אשר עשה למצרים:

גם בזה הראה בחינת האהבה והחיבה שכל זה עשה בשבילנו, הרעים כל הצריחה ואבד אומה אחת בשבילנו, ולכך זה יתלהב אדם בחינת הצורא אשר הפליא חסדו להם, והנה היא בחינת האהבה לה' אלהינו. והם שני דברים הרמוזים באומרו **תאמר לבית יעקב**, שלא תספיק היראה ולריך גם האהבה, **ותגיד לבני ישראל** שלא תספיק בחינת האהבה ולריך גם היראה, והטעם כמו שכתבנו:

ואשא אתכם. הנה האריך האדון בבחינת האהבה כי הוא העיקר במורה להרויח כפל השכר, ולריך התעלמות גדול להשיגה, לזה אמר ראו חיבתי בכם, כרחם אב על בנים חביבין, שאפילו מדרך קף רגליכם חסתי עליו **ונשאתי אתכם על כנפי נשרים**,

פירוש ענני כבוד היו ממוצעים תחתם, וכן הוא אומר (דברים ח ד) וְיִגְלֶה לָא בְּעֵינָיו. ועוד יש לאלוה מילין לעורר האהבה, מה שאין

כן היראה שבנקל תכנס בלב האדם, לזה הספיק לו ברמיזתו במאמר אשר עשיתי למצרים, כמו שפירשתי:

וְעַתָּה אֲנִי שֹׁמֵעַ תְּשֻׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתְּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִבְּלַעַם הָעַמִּים וְגו' (שמות יט, ה)

ההכנה לתורה רק ע"י תשובה

וְעַתָּה אֲנִי וְגו'. אומרו וְעַתָּה, על דרך אומרים ז"ל (ב"ר כא ו) 'אין ועתה אלא תשובה', כי ללד שהיו ישראל מלוכלכים בחרמי העונות אשר קדמו להם, וגם האדשים מקרוב באו בהמרחתם, ככתוב בתורה כמה פרטי חטאים, בזמן, בשליו, בשבת, במים, ובאשר

לזה אל עליון לכת התורה זכה וזכה, יסוד הקדושה והטהרה ורוחניות הרוחניות, לזה להם שיחזרו בתשובה אפילו מחטא קל. וכבר קדם לנו מאמרם ז"ל (קידושין מט:): דלין המקדש את האשה על מנת שהוא לדיק גמור ונמצא רשע שקידושיו קידושין, כי חיישין שמה עשה תשובה, ובאמצעות תשובתו יקרא לדיק. עוד יתבאר בסמוך:

התורה מגינה מיצר הרע

אֲנִי שֹׁמֵעַ תְּשֻׁמְעוּ וְגו'. צריך לדקדק טעם כפל שמוע תשמועו. ...

עוד יראה על דרך אומרים ז"ל (סוטה כא), תורה בין ובעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה (וכו') מגנא ומלכא. והוא אומרו אֲנִי שֹׁמֵעַ פירוש אם תהיה השמיעה, זה יהיה לכם לשתי תועלויות, האחת שאתם שומעים קולו יתבדק, דברי אלהים שיש בהם החיים ותחיו, כאומרו (ישע"י נה ג) שְׁמַעוּ וְתַחֲיוּ נְפִשְׁכֶּם, והשניה ושמרתם את בריתי, פירוש שיגן עליכם מילך הרע. ולדרך זה

הרוחנו גזירת הדבור שמקומו הוא תשמועו וְגו', שעיקר המלה הוא שמיעת התורה, וממנה נמשכים כל התועלויות, הא' שהם נהנים מקול אלהים חיים, ב' יהיו שומרים המצוות ולא ישלוט בהם יצר הרע, ג' והייתם לי סגולה וְגו':

ולפי מה שפירשתי למעלה כי אומרו תשמועו הוא לתורה שבעל פה, תהיה גזרת הכתוב ושמרתם וְגו', כי באמצעות התורה תלילו מילך הרע המחטא. ואומרו בחוספת וא"ו, לומר מלכד שתהיה לכם ידיעה ממנה להבחין בין טוב לרע, עוד לכם שתשיגו השמירה ולא ישלוט בכם השטן:

סגולת התורה אינה כי אם לישראל

וְהִיִּיתֶם לִי וְגו'. הכוונה בזה היא, כי כשם שהסגולה הוא דבר שאינו כפי הטבע, כי הלא תמצא כי יש עשב שטבעו קר וסגולתו לרפאות חולי הקרירות, וכן יש עשב חם וכו', וזה אינו כפי הטבע אלא דבר סגולה, וכמו כן מבטיחם ה' שיהיו סגולה גם שלא כפי המשוער:

ויש הרבה ענפים בהבטחה זו, ראשונה על דרך אומרים ז"ל (ברכות א) 'עשב אדם מישראל לעשות מזה ונאנס ולא עשה נותנים לו שבר כאלו עשה', ולא כן בעצירה, ובאומות אינו כן אלא להיפך (ויר' פאה פ"א ה"א). ואין זה מהנשער כפי השכל, ממה נפשך אם המחשבה תעשה דבר אם כן תעשה בחושך רע, ואם לא תעשה אלא בבחינת הטוב ולא בבחינת הרע אם כן באומות למה בהפך. עוד תמצא (סנהדרין נט.) כותי שעוסק בתורה או ששבת חייב

מיתה, ואפילו שאר מצוות אין לו לעשות, ולמה, אם הפעולה מלד עצמה פעולה טובה כל העושה הרי זה עושה דבר טוב. לזה אמר הכתוב וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִבְּלַעַם הָעַמִּים, כי אין פעולה טובה יולאה אלא מידכם, שאין סגולת התורה והמצוות אלא מכם:

ואומרו ב' לי בל הארץ, פירוש כי יאמר האומר כי הבטחה זו שיהיו סגולה לא תולדק אלא כשהיו האומות חפצים ללמוד ולעשות וְגו', בזה יולדק לומר שעשו סגולה, אבל רואני כי אדרבה מאלו העמים לקבל תורה ומצוות כשדבר ה' לפארן ושעיר (ספרי ברכה שמו), ומעתה בזה יוכר טוביות הבטחת המעלה. לזה אמר ב' לי בל הארץ, כאן הודיע ה' כי אין לך אומה ואומה שאין בה מכירי אלהותו יתבדק, וכן הוא אומר (מלכ"י א יא) מִקֶּטֶר מִגֶּשֶׁם לְשָׁמַי וְגו', הרי כי כל הגוים לו יכרעו, ואף על פי כן לא יטלו שבר על הדבר ולא יעשה מעשיהם רשע, וזו היא סגולתם של ישראל:

ע"י התורה מבררים את כל ניצוצי הקדושה שבכל העולם

עוד ירמוז למה שאמרו ז"ל (שבת קמז.) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, וזו היא סגולתן מבל העמים שלא פסקה זוהמתן. עוד ירמוז סתר עליון, לפי מה שקדם לנו, כי ענפי הקדושה נתפזרו בעולם, ואין מציאות להם להתדבר זולת באמצעות ישראל, וביותר באמצעות עסק התורה, שהיא כאבן השואבת ניצוציה במקום שהם, ואתם נלוצי הקדושה גם להם יקרא סגולה. והוא אומרו וְהִיִּיתֶם קרינן ביה והיותם, פירוש בזה"ל מלאכפ"ס, כי הם יהיו היות סגולה מבל העמים אשר

נפולו שם באמצעות התורה כמאמרם ז"ל, וכמו שכתבנו כמה פעמים הדברים במעשה מלכים. ואומרו ב' לי בל הארץ, כאן רמז שיש לו סגולה מפוזרת בכל הארץ, וזה טעם פיזור ישראל בארבע רוחות העולם לחזר אחר הסגולה שהיא אבידתם. והנה זולת עונם של ישראל היו יכולים השגת הדבר בלא פיזור בעולם, אלא בכח עולם תורתם היו מולכים בכל העולם, ושואבים כל בחינות הקדושות מכל מקום שהם, ובאמצעות החטא תש כוחם ואריכין לרדת שמה לכבר הטוב ההוא:

וַיִּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יי: וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יי נַעֲשֶׂה וְנִגְוֶה: (שמות יט, 1-ח)

כהוגן העם יטו אחריהם, ולו יהיה כי יקוה שניהם חס ושלום, כל זקן וזקן ידבר לבני משפחתו:

ואולי כי בני אל חי נודעה להם התחכמות משה כי חש למיאון חס ושלום, והואילו עצמם מהחשד, ולא הגיחו לזקנים להשיב תחלה, **וענו כל העם יחדו, כל אשר דבר ה' נעשה** מדעתנו השלמה וברצוננו הפשוט, ולא קדמה תשובת הזקנים לתשובת כל עם ה'. והנה הראו בני ישראל עוצם אחדותם והשוואת רצונם באלהינו, כי ששים רבוא אמרו בהשוואה דיבור אחד כאומרו **יחדו**, ולא נתאחר אחד מהם ולא קדם אחד לחבירו, ולא שניה אחד מהם להשיב בנוסח אחר, אשרי עולם שאומה זו בתוכו:

ובזה ידויק מאמר הנביא (ירמיה' 33) **פה אמר יי זכרתי לך חסד ועוירך להבית פלולתיך**, פירוש אומרו **בלולותיך**, הוא תשובתם שענו כל העם יחדו, שעשו שתי כלליות באהבה, האחת תשובה כהוגן מכולם, ואין גם אחד שלא נתראה בדבר. שנית, שהשוו יחד בקול התשובה ובקשון התשובה, על דרך שכתבנו:

ויקרא לזקני העם. הנה נתחכם משה רבינו ע"ה בשליחותו לעשותה בהתבוננות, כי ירא ופחד לבדו דלמא תארע תקלה בדבר שהוא תכלית הכל ועיקר העולם, וכבר אחזו חבליים לארץ שמה חס ושלום לא יקבלו ישראל את התורה [ועיי' שבת פח.]: אמר חזקיה מאי דכתיב (תהלים עו ט) **משמים השמעף דין ארץ ויקרה ויקטה**, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה כדריש לקיש, לאמר ריש לקיש וכו' מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ונתחכם עליו השלום ולא דיבר לכללות העם עד שקרא לזקנים והוסיבם לפניו, וכל ישראל יחד שומעים דברי משה, אלא שהקביל הדברים לפני הזקנים, והועיל בזה כדי שלא יתחילו להשיב למשה אלא הזקנים ולא כללות העם, כי חש דלמא חס ושלום יענו מהעם תשובה שלא כהוגן, מה שאין כן הזקנים מובטח הוא בהם שתשובתם תהיה כהוגן, ואחר שסיבזו הזקנים

ע"י שפסקה זוהמתן נטבע בנפשם יראת שמים לדורות

יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בהרב באמר יי אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדו לי יראת אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדו: (דברים 7, י) פרשת ואתחנן

כל הדברים, וטעם שעשיתי זה ליראה אותי כל הימים, באמצעות הפסק זוהמתן מהם, שהוא המונע את האדם מלירא את ה'. וזה סיבה שישראל לא מרו את כבודם, וסבלו כמה צרות ימים רבים אין מספר, ועל משמרת יראת ה' עומדים, כי פסקה זוהמתן וטבע נפשם ליראה את ה', כי כל שאין זוהמא מבדלת בינו לבין ה', מטבעו לירא ה' הנכבד ברוך הוא:

ואשמעם את דברי וגו' ליראה אותי כל הימים. יתבאר על דרך אומרים ז"ל (שבת קמו.) **'ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן'**, ופירשתי בפרשת יתרו (שמות כ א) שפסקה זוהמתן היתה באמצעות גבורות דברי אלהים עד שילתה נשמתם, וזהו הסרת זוהמה מהם. והוא מאמר **ואשמיעם את דברי**, פירוש עשרת הדברות שצאו בגבורות, דכתיב (ס) **וידבר אלהים את**

כל מעשה בראשית כפופים לתורה ועמליה

ויט משה את ידו על הים וישב הים לפניו בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יי את מצרים בתוך הים: (שמות יד, כז) פרשת בשלח

אבן תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הצורא ברוך הוא, ולזה תמלא כמו כן בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח, שלטו עליהם הכליחים יחידים, ואין כריך לומר מרובים, כאשר חקק ה' להם צעת הבריאה. והוא סוד אומרו (ישעיה' מג א) **צִלְחָה יַעֲקֹב וגו'** ואמרו ז"ל (ויק"ר לו ז) **'שאמר הקדוש ברוך הוא לעולמו מי בראך מי ירדך, ישראל, והכל כח התורה**, ואכל ולמד מה שכתבתי בפסוק בראשית (א א אופן ה). והנה ביציאת ישראל ממצרים עדיין לא קבלו התורה, ואין

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' ראובן ז"ל
בן הרה"ח ר' ישראל עוזר זצ"ל קליין
גלב"ע לביל חג השבועות תשע"א